

University of Groningen

A true love story

Dalenberg, Wieke Geertruida

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2016

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Dalenberg, W. G. (2016). *A true love story: Young people's romantic and sexual development in the context of everyday life*. Rijksuniversiteit Groningen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

NEDERLANDSE SAMENVATTING

(Dutch Summary)

A True Love Story

De Romantische en Seksuele Ontwikkeling van Adolescenten in het *Dagelijks Leven*

In de adolescentieperiode beginnen jongeren hun seksualiteit steeds verder te exploreren. Hun eerste romantische en seksuele ervaringen kunnen bepalend zijn voor de rest van het verdere romantische en seksuele leven. Om de romantische en seksuele ontwikkeling van jongeren in goede banen te leiden, kunnen ouders hen begeleiden en steunen door informatie te geven en te praten over relaties en seksualiteit. Maar omdat seksualiteit een gevoelig onderwerp is, zijn deze gesprekken niet altijd even gemakkelijk. Dit proefschrift gaat over hoe de (ontluikende) romantische en seksuele ontwikkeling verloopt voor jongeren (12-17 jaar) en over de rol die gesprekken met ouders over liefde en seks daarin hebben.

Hoewel eerdere studies een goed beeld geven van de romantische en seksuele ontwikkeling van Nederlandse jongeren, kenmerken deze studies zich door seksualiteit smal te definiëren. De bestudering van de romantische en seksuele ontwikkeling beperkt zich met name op duidelijke markeerpunten in deze ontwikkeling zoals het hebben van een romantische relatie of seks (geslachtsgemeenschap). Daarnaast wordt het onderzoek gedomineerd door het gebruik van abstracte vragenlijsten die op één moment worden afgenomen en terugkijken op een periode in het verleden (cross-sectioneel en retrospectief). Dit proefschrift voegt belangrijke inzichten toe aan de bestaande kennis over de romantische en seksuele ontwikkeling door jongeren zelf aan het woord te laten. Op deze manier krijgen we unieke informatie over de concrete gebeurtenissen, gedachten en gevoelens *tijdens* de romantische en seksuele ontwikkeling (longitudinaal en prospectief).

We hanteren hierbij een brede definitie van seksualiteit, geïnspireerd door de World Health Organization (2012). Deze definitie van seksualiteit breidt de focus van eerdere empirische studies op twee manieren uit. Ten eerste stellen wij dat (ontluikende) seksualiteit niet alleen seksuele gedragingen (bijvoorbeeld, tongzoenen, geslachtsgemeenschap) omvat, maar ook interne representaties van (toekomstige) seksuele ontmoetingen (bijvoorbeeld, fantasieën, verlangens en gevoelens van onzekerheden). Ten tweede, een brede definitie van seksualiteit includeert niet alleen expliciet seksuele aspecten (bijvoorbeeld, seksuele fantasieën of gedragingen), maar ook romantische aspecten (bijvoorbeeld, verliefdheid of ervaringen in een romantische relatie).

Seksualiteit omvat zoveel meer dan romantische relaties of geslachtsgemeenschap. Het is een complex samenspel tussen biologische, psychologische en sociale invloeden dat tot uiting komt in de dagelijkse ervaringen. Daarom wordt in dit proefschrift de romantische en seksuele ontwikkeling vanuit het unieke perspectief van jongeren zelf in kaart gebracht.

Weblog dagboeken

Dagboeken zijn bij uitstek een geschikte methode om dagelijkse ervaringen ten opzichte van liefde en seks te onderzoeken. Daarom vroegen we jongeren gedurende twee jaar lang weblog dagboeken bij te houden. Op deze manier konden we de (ontluikende) seksualiteitsontwikkeling in het dagelijks leven van jongeren zelf en in hun eigen bewoordingen in kaart brengen. Er waren twee belangrijke redenen om weblog dagboeken te gebruiken. Ten eerste, seksualiteit is een extreem gevoelig onderwerp, vooral voor jongeren die aan het begin staan van de exploratie van hun romantische en seksuele ontwikkeling. Door weblog dagboeken te gebruiken kregen jongeren de kans om in alle privacy hun perspectief op hun romantische en seksuele ontwikkeling te beschrijven, zonder inmenging van een onderzoeker (hetgeen bijvoorbeeld bij interviews het geval is), en op het moment dat een belangrijke gebeurtenis in hun leven plaatsvond. Op deze manier kregen we een beeld van de ontwikkeling en beleving van seksualiteit zoals ervaren *tijdens* hun romantische en seksuele ontwikkeling (in plaats van door terug te kijken op een periode in het verleden, waarbij belangrijke informatie verloren kan gaan omdat het vergeten is).

Ten tweede, interne representaties (gedachten en gevoelens) zijn moeilijk zichtbaar te maken in vragenlijstonderzoek. Vragenlijsten bestaan vaak uit een voorgeschreven lijst van onderwerpen. Echter, de ontluikende romantische en seksuele ontwikkeling van adolescenten bestaat uit veranderlijke en vluchtige processen die zich dynamisch en variabel ontwikkelen. Een verliefdheid of aantrekking kan uitdoven wanneer er een andere gebeurtenis (bijvoorbeeld, een nieuwe ontmoeting) plaatsvindt. Door het intensief longitudinale karakter van dagboeken, kunnen deze plotselinge veranderingen in de romantische en seksuele ontwikkeling in kaart gebracht worden.

Doel van dit proefschrift

Om meer inzicht te krijgen in de (ontluikende) seksualiteitsontwikkeling onder jongeren heeft de Rijksuniversiteit Groningen een deelonderzoek uitgevoerd van het overkoepelende Project STARS (Studies naar Trajecten van Adolescente Relaties en

Seksualiteit). In dit proefschrift wordt antwoord gegeven op de explorerende vragen: 'Hoe verloopt de (ontluikende) seksualiteitsontwikkeling van adolescenten kijkend naar dagelijkse ervaringen?' en 'Op welke manier spelen dagelijkse gesprekken met ouders over liefde en seks een rol in deze ontwikkeling?'

Dit proefschrift bestaat uit vier deelstudies waaraan 306 jongeren (12-17 jaar) deelnamen. Een deel van deze jongeren is twee jaar gevolgd (zes perioden van zes weken). De resultaten worden in twee delen weergegeven. Het eerste deel gaat in op de dagelijkse beleving van romantische en seksuele ontwikkeling en omvat de belangrijkste resultaten van twee deelstudies. Het tweede deel gaat over dagelijkse gesprekken met ouders over liefde en seks en bestaat eveneens uit twee (andere) deelstudies.

Samenvatting van de onderzoeksresultaten

Dagelijkse romantische en seksuele ervaringen

In **hoofdstuk 2 en 3** verdiepten we ons in de dagelijkse ervaringen van adolescenten over liefde en seks. Over het algemeen zagen we in beide hoofdstukken dat niet elke adolescent constant bezig is met liefde en seks. Hoewel er expliciet gevraagd is naar de beleving over liefde en seks, rapporteerden de adolescenten ook over andere thema's, bijvoorbeeld leeftijdsgenoten ("ik ben zo teleurgesteld in een vriendschap op dit moment"), school ("Ik moet leren, leren, leren... het is namelijk tentamenweek he?"), vrijetijdsbesteding ("Ik ben al meerdere keren gehacked op een spel deze week.."). Liefde en seks is één van de onderwerpen waar adolescenten mee bezig zijn in het dagelijks leven. Van de onderwerpen over het thema liefde en seks gingen veruit de meeste onderwerpen over de romantische aspecten ("Ik begin een goede vriendin leuk te vinden. Ik weet alleen niet of het wel zo'n goed idee is.") vergeleken met fysiek seksuele onderwerpen ("Eigenlijk wil hij het al doen, ik wil het ook. Maar ik wil het eigenlijk ook weer niet."). Dit resultaat gold voor zowel seksueel actieve als inactieve adolescenten.

In **hoofdstuk 2** exploreerden we de overeenkomsten en verschillen tussen de romantische en seksuele ervaringen van adolescenten en onderzochten we onze dagboekmethode om eventuele aanpassingen te maken voor de tweejarige dataverzameling die zou volgen. Hoewel adolescenten unieke dagelijkse romantische en seksuele ervaringen beschreven, was het mogelijk om, geïnspireerd door *Romantic development stage theory*, de ervaringen te groeperen in een beginnend romantisch ontwikkelingsstadium (bijvoorbeeld, verliefd zijn), een midden ontwikkelingsstadium van interacties (bijvoorbeeld, beginnend contact exploreren) en een eindstadium van daadwerkelijke ervaringen binnen een romantische relatie (bijvoorbeeld, afspreken met een romantische partner).

Over het algemeen zagen we dat meisjes, oudere adolescenten en meer ervaren adolescenten meer bezig zijn met liefde en seks dan jongens, jongere adolescenten en minder ervaren adolescenten. Echter, kwalitatieve analyse toonde aan dat op inhoudelijk vlak weinig leeftijds- of geslachtsverschillen zijn: Jongens en meisjes en jongere en oudere adolescenten ervaren vergelijkbare onderwerpen in hun dagelijkse beleving van seksualiteit. Dat jongens zich hetzelfde uitdrukken als meisjes over hun ervaringen op het terrein van hun romantische en seksuele ontwikkeling, is opmerkelijk. Anders dan eerdere studies aantoonde, zijn meisjes in hun dagelijkse beleving niet meer bezig met relationele of romantische aspecten van seksualiteit en jongens niet meer met expliciet seksuele onderwerpen. Wellicht biedt de meer open methode van vragen in een dagboekonderzoek meer mogelijkheden tot variatie in de antwoorden dan een vragenlijst met voorgestructureerde items.

Daarnaast liet deze studie zien dat contact maken een belangrijk thema is in de dagelijkse beleving van liefde en seks. Dit thema werd door de jongeren verschillend geuit afhankelijk van het romantisch ontwikkelingsstadium. Adolescenten die daadwerkelijk interacteren met een potentiële partner ervaren meer positieve gevoelens dan adolescenten die nog geen contact hebben. Blijkbaar is beginnend contact in de ontluikende fase van de romantische en seksuele ontwikkeling een belangrijk markerpunt in het leven van een adolescent. Echter, eerder onderzoek focust zich zelden op dit thema. Deze resultaten tezamen met de andere resultaten in hoofdstuk 2 toonden aan dat de dagboekmethode geschikt is om inzicht te krijgen in de alledaagse ervaringen van adolescenten op het terrein van liefde en seks. De bevindingen mondden uit in bruikbare aandachtspunten om de dagboekmethode op een aantal punten te herzien.

In **hoofdstuk 3** onderzochten we het tempo (de snelheid) van minder (bijvoorbeeld, tongzoenen) naar meer intiem seksueel gedrag (bijvoorbeeld, verder gaan dan strelen onder de kleding) van adolescenten met behulp van meerdere momenten over een periode van twee jaar (longitudinaal). Op deze manier konden we de beleving *tijdens* deze ontwikkeling onderzoeken in plaats van terugkijkend in het verleden (retrospectief). Door een dagboekmethode te gebruiken, kregen we tevens inzicht in de ontluikende seksualiteitsontwikkeling bij non-actieve adolescenten, die normaal gesproken in onderzoek veelal buiten beschouwing worden gelaten.

De kwalitatieve analyse resulteerde in drie globale thema's voor zowel seksueel non-actieve als actieve adolescenten: Adolescenten waren in hun romantische en seksuele ontwikkeling met name bezig met hun verlangens, onzekerheden en hun sociale netwerk. Echter, er was wel een verschil tussen non-actieve en actieve adolescenten. Non-actieve adolescenten beleven deze thema's namelijk alleen op romantisch gebied, terwijl

adolescenten die wel seksueel actief zijn hun seksuele ontwikkeling zowel op romantisch en fysiek seksueel niveau beleven. Blijkbaar neemt seksueel gedrag geen grote plaats in in de gedachtenwereld van adolescenten die nog geen seksuele activiteiten (bijvoorbeeld, zoenen of seks) hebben ondernomen.

Daarnaast liet dit onderzoek explorerende resultaten zien met betrekking tot het verschil in de dagelijkse beleving tussen “stapsgewijze” en “snelle” adolescenten. Adolescenten die snel van minder naar meer intiem seksueel gedrag overgaan ervoeren minder verlangens naar seksueel gedrag in hun dagelijkse beleving dan “stapsgewijze” adolescenten. Het zou kunnen zijn dat “snelle” adolescenten (te) weinig tijd hebben om de seksuele ervaring te verwerken en verlangens te ontwikkelen alvorens ze overgaan naar een nieuwe, meer intieme, seksuele ervaring. Dit zou gepaard kunnen gaan met minder autonomie, omdat ze weinig mogelijkheden hebben om hun eigen behoeftes te exploreren. Vervolgonderzoek zou deze explorerende resultaten in de dagelijkse beleving van adolescenten als leidraad kunnen nemen om de dagelijkse beleving tussen “stapsgewijze” en “snelle” adolescenten verder te onderzoeken.

Ook waren de adolescenten vooral bezig met hun sociale netwerk in hun (ontluikende) romantische en seksuele ontwikkeling. Het bleek dat adolescenten hun seksuele ontwikkeling het meest beleven met hun leeftijdgenoten (bijvoorbeeld, praten met vrienden over romantische ervaringen of zichzelf vergelijken met leeftijdgenoten), meer dan met andere personen in hun sociale omgeving. Met name de “non-actieve” en “snelle” adolescenten waren gericht op leeftijdgenoten. Vaak wordt de invloed van leeftijdgenoten als negatief gezien (bijvoorbeeld, druk van leeftijdgenoten om seks te hebben). Ons onderzoek liet echter zien dat leeftijdgenoten niet altijd een negatief effect hebben op deze ontwikkeling. Leeftijdgenoten kunnen ook functioneren als steun of stimulatie bij dagelijkse kwesties in de seksualiteitsontwikkeling (bijvoorbeeld, om in contact te komen met een potentiële romantische partner). Deze resultaten geven samen met de andere resultaten in hoofdstuk 3 een eerste inzicht in de dagelijkse beleving tijdens de romantische en seksuele ontwikkeling van non-actieve, “stapsgewijze” en “snelle” adolescenten.

Dagelijkse gesprekken met ouders over seksualiteit

In **hoofdstuk 4 en 5** worden studies beschreven naar dagelijkse gesprekken tussen adolescenten en hun ouders over liefde en seks. Ouders kunnen een significante rol spelen in de seksuele ontwikkeling van hun kinderen door met hen te praten over liefde en seks. Maar seksualiteit is een gevoelig onderwerp. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ouders en jongeren het moeilijk vinden om gesprekken over liefde en seks met elkaar te

voeren. Om meer inzicht te krijgen in de gesprekken met ouders over liefde en seks hielden wij één jaar lang de dagelijkse gesprekken tussen adolescenten met hun ouders bij met behulp van weblog dagboeken.

In **hoofdstuk 4** zagen we over het algemeen dat adolescenten een geringer aantal dagelijkse gesprekken over liefde en seks rapporteerden met hun ouders dan uit retrospectief vragenlijstonderzoek doorgaans naar voren komt. Mogelijk denken adolescenten dat ze meer gesprekken met hun ouders over liefde en seks hebben dan er in het dagelijks leven daadwerkelijk plaatsvinden. Deze bevinding lijkt ook te wijzen op het belang van formele seksuele educatie (bijvoorbeeld met behulp van peer-educators): wellicht praten jongeren liever met anderen dan hun ouders over liefde en seks. Een ander resultaat was dat de dagelijkse gesprekken met ouders voornamelijk gingen over de romantische aspecten van seksuele ontwikkeling (bijvoorbeeld, verliefdheden en romantische relaties). Deze bevinding is in overeenstemming met eerder vragenlijstonderzoek, en geeft daarmee aan dat onderzoek dat vooral gefocust is op expliciet seksuele onderwerpen, mogelijk een deel van de dagelijkse gesprekken over seksualiteit mist.

In lijn met wat bekend is uit eerdere vragenlijststudies zagen we in **hoofdstuk 4** dat *dagelijkse* gesprekken over liefde en seks met ouders ook vaak vermeden worden in vergelijking met gesprekken over andere onderwerpen. Uniek aan onze studie was dat wij onderscheid konden maken tussen gesprekken over liefde en seks en gesprekken over andere onderwerpen binnen individuen gedurende één jaar tijd. Sommige adolescenten vermeden consistent gesprekken over liefde en seks, maar gesprekken over andere onderwerpen niet. Voor andere adolescenten maakte het onderwerp van gesprek niet uit: Zij praatten zowel over seksualiteit als over andere onderwerpen met hun ouders. Er waren enkele adolescenten met een gemengd patroon van toenadering en vermijding ten opzichte van liefde en seks. Het lijkt erop dat voor deze adolescenten andere factoren dan het onderwerp van gesprek van belang waren voor het vermijden van gesprekken. In hoofdstuk 5 gingen we verder in op deze individuele verschillen. Al met al laten deze resultaten en de andere resultaten in hoofdstuk 4 een genuanceerd en individueel beeld zien van het praten over seksualiteit met ouders. Vermijding van gesprekken over seksualiteit speelt weliswaar een belangrijke rol, *maar* zeker niet voor elke adolescent.

Hoofdstuk 5 ging nader in op de individuele verschillen tussen adolescenten die wel en adolescenten die niet met hun ouders over liefde en seks praten. Deze studie keek onder andere naar de relatie tussen gesprekken met ouders over liefde en seks en de dagelijkse beleving van seksualiteit. De resultaten lieten zien dat adolescenten gesprekken met ouders over liefde en seks verschillend ervoeren afhankelijk van het romantische ontwikkelingsstadium waarin de adolescent zich bevond. Adolescenten die geïdentificeerd

werden in een hoger romantisch ontwikkelingsstadium (bijvoorbeeld, ervaringen met een romantische relatie) gingen in gesprek met hun ouders. Adolescenten met een lager romantisch ontwikkelingsstadium vermeden de dagelijkse gesprekken met hun ouders over liefde en seks. Deze adolescenten hadden geen ervaringen met een romantische relatie binnen de onderzoeksperiode. Zij hadden alleen fantasieën en beginnend contact met potentiële romantische partners. Deze bevindingen en de andere resultaten in hoofdstuk 5 ondersteunen eerder vragenlijstonderzoek met een expliciet seks-gerelateerde focus die vonden dat ouders over het algemeen seks-gerelateerde onderwerpen aanpassen aan de persoonlijke ervaringen van hun kinderen. In dit hoofdstuk concludeerden we dat het romantisch stadium een belangrijke factor lijkt te zijn om al dan niet in gesprek te gaan met ouders over liefde en seks.

Tot slot werden in **hoofdstuk 6** de belangrijkste conclusies getrokken, de sterktes en beperkingen van alle studies in hun geheel besproken en aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan. Alles bij elkaar genomen laat dit proefschrift zien dat de romantische en seksuele ontwikkeling van adolescenten in het dagelijks leven omschreven kan worden als een *true love story*. De exploratieve resultaten over de romantische en seksuele ontwikkeling tonen aan dat in het dagelijks leven adolescenten vooral georiënteerd zijn op de romantische aspecten van seksualiteit en minder op expliciete seksuele ervaringen (geslachtsgemeenschap-gerelateerde onderwerpen). Daarnaast begint een groot gedeelte van de romantische en seksuele ontwikkeling voordat er een eerste seksuele handeling met een partner plaatsvindt. Om een compleet beeld van de romantisch en seksuele ontwikkeling te verkrijgen, is het noodzakelijk in vervolgonderzoek verder te focussen op de romantische aspecten van seksualiteit en de ontluikende beginperiode van gedachten en fantasiën.

Daarnaast illustreren de woorden van de adolescenten in dit proefschrift dat de romantische en seksuele ontwikkeling zeer divers is. Dit proefschrift liet zien dat de werelden van adolescenten erg verschillend van elkaar zijn, ongeacht leeftijd. Hoe de romantische en seksuele ontwikkeling verloopt voor een adolescent hangt af van verschillende persoons- en contextfactoren. In ons onderzoek zagen we bijvoorbeeld dat het romantisch stadium waarin de adolescent zich bevindt (van beginnende verliefdheden tot het daadwerkelijk aangaan van een romantische relatie) belangrijk is voor de beleving van liefde en seks en ook voor het al dan niet aangaan van gesprekken met ouders. De exploratieve resultaten van het huidige onderzoek zouden als uitgangspunten kunnen dienen voor vervolgonderzoek om de individuele verschillen en subjectieve belevingen van romantische ervaringen verder in kaart te brengen.

Als laatste kunnen de exploratieve resultaten over de dagelijkse beleving van liefde en seks als basis dienen voor de inhoud van seksuele educatie. De resultaten van dit

proefschrift suggereren dat de focus van seksuele educatie niet alleen moet liggen op expliciet seksuele onderwerpen, maar ook op de romantische aspecten, met name de interne representaties. Op deze manier krijgen adolescenten de boodschap mee dat seks niet iets op zichzelf staand is, maar vrijwel altijd in een romantische context plaatsvindt. Bovendien zorgt een focus op romantische aspecten dat de seksuele educatie daadwerkelijk aansluit bij de belevingswereld van adolescenten. Hierbij is het niet alleen belangrijk om de inhoud aan te passen aan de leeftijd van het kind, maar er dient ook rekening gehouden te worden met het stadium van seksualiteit waarin de betreffende adolescent zich op dat moment bevindt.

